

MARGIT FRIBERG (1904-1997)

Den öländska författarinnan från Smedby socken.

Margit Friberg, en av de mest betydande Ölandsskildrarna, föddes i Smedby socken den 17 juli 1904. Hon har på ett fullödigt sätt levandegjort öns historia, dess natur och människor. Som litet barn förlorade Margit Friberg sin mor, och därför kom hon att växa upp hos sina farföräldrar på Gåsesten, en hamn vid Kalmarsund i Smedby socken. Gåsesten blev under största delen av hennes liv en fast punkt. Här bodde hon till hög ålder varje sommar med sin familj. Den 17 april 1997 dog hon i Linköping men gravsattes den 16 maj samma år på Smedby kyrkogård.

Gåsesten hade förlorat sin betydelse som hamn i början av 1900-talet. Under 1800-talet var den däremot en betydande hamn. Kommersen var livlig. Skutorna for med öländska jordbruksprodukter till fastlandet och åter med ved och virke och inte alltför sällan hela hus till den trädfattiga ön. En kvinna att minnas var Rorhake-Lena, som en period var Gåsestens hamnkapten. Hon skötte denna syssla med bravur och kunde tampas med skeppare och annat sjöfolk. Margit Friberg berättar om denna märkliga kvinna i boken *Söder på Öland*. Det var Rorhake-Lenas stuga som farfadern sedan köpte.

Margit Friberg har i flera intervjuer sagt att hennes ljusaste barndomsminnen hörde samman med hennes farmor Maria Karolina och farfar Petter Gustaf. Barndomen kom att präglas av havet och dess näringar (hennes far var kustskeppare med hemmahamn i Degerhamn). Ibland fick hon följa med sin far ut på sjön. Dessa upplevelser och alla historier om sjöfolk som fanns i barndomshemmet kom i hög grad att prägla hennes författarskap. Hon har också berättat att hon tidigt drömde om att skriva. När hon gick den långa skolvägen från Gåsesten till Smedby sockenskola, säger hon i en intervju, brukade hon fantisera ihop romaner med inspiration av det hon läste i Allers Familjejournal.

Margit Friberg har skrivit tio romaner och två böcker med underrubrik "Fantasi och fakta". Alla böckerna utom *På Kalmar slott satt Anna Bielke* utspelas på Öland. 1942 kom hennes debutroman *Mitt Liv är en våg*. Romanen vann tredje pris i Folket i Bilds romantävling med bland annat Vilhelm Moberg i jury. Det är en släktrönik från södra Öland som bär tydliga drag av Margit Fribergs släkt och då särskilt tre starka kvinnors öden.

Av de övriga romanerna kan nämnas *Vandrar-Mari*, som nog är författarinnans mest älskade bok. Den handlar om en gårdfarihandlerskas resa från norra Öland, stenriket till öns södra del våren och sommaren 1801, det år då djurgårdsinrättningen upphörde. Denna bok är omvittnad av många som en mycket underhållande introduktion till Ölands natur, sedvänjor och öbornas livsvillkor i början av 1800-talet. En annan mycket läst bok är den som beskriver Linnés resa på ön, *Skog har öron mark har ögon*. Denna bok har betydande likheter med *Vandrar-Mari*, men har en mörkare grundton. Skönhet och misär finns sida vid sida. I denna roman blir det som är utmärkande för Margit Fribergs författarskap tydligt, nämligen att både fiktion och verklighet präglar berättelsen.

Den tid mörkret står, den roman som av många anses som författarinnans bästa, är den mörka berättelsen om den stumma prästfrun Dorothea. Handlingen tilldrar sig på Ölands södra udde, där vidskepelse och utanförskap skildras med stor dramatik. I en efterskrift berättas i form av ett domstolsprotokoll på 1600-talsspråk om rättegången, som är dramats upplösning.

Trots att Margit Friberg var oerhört noggrann med källstudier och faktainsamlande, framhöll hon alltid det fiktiva i sina romaner. Tidsfärg och sakuppgifter var sådana att läsaren skulle få en känsla av att ”så kan det ha varit, så kan det ha gått till”, som hon sa i en intervju.

Margit Friberg har alltid gett och ger än i dag sina läsare en rik och intressant upplevelse av Öland. Helt följdriktigt utsågs hon år 1986 till Årets ölännings motivering ”med sina böcker har hon gjort en gärning av bestående värde för Öland” . .

Anita Ekblad, Solberga, f.d. sekreterare i Margit Friberg-sällskapet.